

по регіонам. Ще одна проблема состоит в том, что специальности, связанные с сельским хозяйством, у нас считаются непрестижными. Получают такое образование люди с низким уровнем доходов и без интереса к данной сфере деятельности. Складывается парадоксальная ситуация. Даже те, кто пришел в сельскохозяйственные вузы, не хотят работать в деревне, стремятся остаться в городе. В Европе высшие сельскохозяйственные школы являются одними из лучших и дорогостоящих учебных заведений [7].

Позитивный опыт в подготовке отечественных кадров имеет Таврический государственный агротехнический университет (г. Мелитополь). Занятость выпускников в сельском хозяйстве около 60%, трудоустроены из них 90%. Университет имеет договоры с 15-ю зарубежными странами. Студенты проходят практику (от 3 до 8 месяцев) в Великобритании, Дании, Германии, Норвегии, США, Франции и др. Ежегодно 200 студентов работают на разных фермах и производствах, составляют дипломные проекты. Сейчас возникает спрос на специалиста агроинженера, владеющего знаниями передовых технологий в сельском хозяйстве, знающего инженерные науки.

Выводы. В созданной модели современного аграрного сектора экономики следует выделить такие составляющие:

- создание индексно-кадастровой карты земельных ресурсов Украины;
- совершенствование законов страны о фермерских хозяйствах и арендной форме собственности;
- необходимость изменения структуры сельского хозяйства и специализации в растениеводстве;
- эффективность внедрения такой формы договорных отношений, как франчайзинг;
- перспективность для Украины лизинговой формы инвестирования;
- постоянное внимание со стороны государства социальному, духовному развитию села, характеру природопользования, экологическому состоянию сельской местности;
- приложение усилий государства для того, чтобы специальности, связанные с сельским хозяйством, были самыми престижными.

Таким образом, интерес к творческому поиску лежит в основе мотивационной сферы и творческой работы ученика и учителя, а мотивация – идеальное, мысленное предвосхищение результатов деятельности – база для создания экономической модели.

Рецензент: кандидат географических наук, доцент **В.П. Воровка**

Литература:

1. Варналий З.С. Основы предпринимательства. – К.: Знання-Пресс, 2006.
2. Душина И.В. Методика преподавания географии. – М., 2002.
3. Корецкий А.В. Экономические и правовые основы аренды земель сельскохозяйственного назначения. – Харьков: Изд-во ХНУ им. В.Н. Каразина, 2009.
4. Луценко П.В. Создание индексно-кадастровых карт для потребностей землеустройства. – Харьков, 2009.
5. Нагорная В.П.. Сельские регионы Украины: проблемы развития и региональная политика государства. – К., 2004.
6. Паламарчук Л.Б. Модульне навчання географії. – Харків, 2000.
7. Стратегия успеха: Тематическое пособие для юношества. – Житомир, 2005.

УДК 371.134 : 91

О.В. Тімець

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ЯК ОСНОВИ ЙОГО ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті висвітлюються особливості формування географічної культури майбутнього вчителя географії як основи його фахової компетентності. Обґрунтовується необхідність розвитку географічного мислення й географічної картини світу як складових географічної культури.

Ключові слова: географічна культура, географічне мислення, компетентність майбутнього вчителя географії.

O. Timets

FORMATION OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS' GEOGRAPHICAL CULTURE AS THE BASIS OF THEIR PROFESSIONAL COMPETENCE

The article reveals some peculiarities of geography culture formation in future geography teachers as the basis of their professional competence. Necessity to develop geographical mentality and geographic world model as the components of geographical culture is substantiated.

Key words: geographical culture, geographical mentality, competence of the future teacher of geography.

О.В. Тимець

ФОРМИРОВАНИЕ ГЕОГРАФИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФИИ КАК ОСНОВЫ ЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

В статье освещаются особенности формирования географической культуры будущего учителя географии как основы его профессиональной компетентности. Обосновывается необходимость развития географического мышления и географической картины мира как составляющих географической культуры.

Ключевые слова: географическая культура, географическое мышление, компетентность будущего учителя географии.

Вступ. Компетентнісний підхід нині широко обговорюється у наукових колах світу, України і використовується як основа у побудові механізмів підготовки спеціалістів. Одним із таких механізмів ми вбачаємо розвиток у студентів-географів географічної культури, яка є складовою загальної культури особистості.

Вихідні передумови дослідження. На особливу роль географії у розвитку загальнолюдської культури та на потребу у розвитку географічної культури особистості вказували М. Баранський, О. Берлянт, А. Даринський, В. Преображенський, Ю. Саушкін, Я. Машбіц, В. Щенцов та ін., підтверджуючи тезу про те, що географічні знання необхідні будь-якій культурній людині. Ми вважаємо, що саме завдяки розвитку географічної культури, яка є способом перетворення географічного середовища і себе як перетворювача суспільно-географічних цінностей, створюються можливості для розуміння кожної особистістю багатокультурних і соціально-економічних вимірів світових суспільств, а також розуміння того, як українська національна культурна ідентичність взаємодіє з європейською і в цілому зі світовою. Адже не випадково у переліку компетентностей, визначеному українськими педагогами [2], разом з вмінням учитися, громадянською, підприємницькою, соціальною та іншими компетентностями виділено загальнокультурну, а Європейською довідковою системою серед восьми найважливіших компетентностей визначено міжособистісну, міжкультурну й соціальну компетентність [10].

Освіта, що будується на основі компетентнісного підходу, спрямована на комплексне засвоєння знань і способів практичної діяльності, що забезпечують успішне функціонування людини в ключових сферах життєдіяльності як в її інтересах, так і в інтересах суспільства, держави. Розглядаючи географічну культуру як основний результат у формуванні фахової компетентності майбутнього вчителя географії, важливо звернути увагу на висунуте М. Котляковим положення про те, що географічна культура, на відміну від географічної науки, інтернаціональна за змістом, – це частина культури того чи іншого народу або нації. Вона включає культуру взаємодії з природою, культуру міжнаціональних відносин, етнокультурну, регіональну культуру праці і тісно зв'язана з характером місцевої природи, з історико-географічною ситуацією, з багатовіковими традиціями народу. Тобто, одним із підходів, що закладають основи компетентнісного підходу, виділяється і культу-

рологічний, сутність якого досить глибоко розкрив В. Максаковський [8].

Метою статті є висвітлення сутності й особливостей формування географічної культури майбутнього вчителя-географа. Застосування компетентнісного підходу передбачає розуміння сукупності засобів, що дають змогу особистості взаємодіяти з навколишнім світом. Ця взаємодія і лежить в основі характерних ознак географічної культури вчителя географії: а) розвиток наукового світогляду і наукове сприйняття навколишньої дійсності; б) розвиток просторових уявлень та вміння прогнозувати зміни у географічному середовищі; в) володіння географічними поняттями, термінами, науковими теоріями, історичними фактами та володіння вміннями спілкування (професійна комунікація) з їх використанням; г) володіння «мовою» географії та вміння оформляти географічні знання на карті, читати карту; д) уміння застосовувати географічні знання у процесі життєдіяльності; е) використання краєзнавчого принципу в професійній діяльності; є) уміння визначати причинно-наслідкові зв'язки у природі і суспільстві на основі інформаційно-технологічної підготовки; ж) розвиток бажання збереження географічного середовища як основи існування суспільства; з) розвиток географічного мислення й формування географічної картини світу.

Визначені нами особливості географічної культури вчителя географії формуються протягом життя. Але процес наукового пізнання навколишнього світу, розвиток географічного мислення, формування здатності бачити реальні географічні проблеми і знаходити їх оптимальні рішення відбуваються саме під час його навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Специфіка професійної діяльності вчителя зумовлена особливостями її завдань і вимагає розвитку його професійного мислення. Ми підтримуємо думку І. Душіної, В. П'ятуніна, О. Летягіна та ін., які вважають, що «в умовах ускладнення соціально-професійних функцій вчителя гостро постає питання про його методичну майстерність, здатність творчо підходити до організації навчального процесу, здійснювати перехід від «школи пам'яті до «школи мислення і дії»» [9, с.3]. Професійне мислення – це інтелектуальна діяльність, що передбачає розв'язання професійних завдань, яка дає змогу оновлювати знання, підвищувати кваліфікацію, критично мислити й знаходити нові оригінальні засоби розв'язання фахових проблем, добре орієнтуватися в потоці різноманітної географічної інформації. Для май-

бутнього вчителя географії елементом професійного мислення є географічне. Поняття «географічне мислення» («планетарне» – авт.) – це, передусім, інтелектуальна діяльність майбутнього вчителя географії, побудована на певному обсязі здобутої географічної інформації для розв'язання освітніх завдань, здатність до аналізу широкомасштабних географічних ситуацій, що спонукає до постійного пошуку, орієнтації й оновлення інформації, набуття знань, здобуття вмінь висувати гіпотези, формулювати доведення, заперечення, міркувати логічно; виділяти загальне і сутнісне в географічній інформації для кращого засвоєння учнями; володіння спеціальними методами досліджень.

Зміст географічного мислення полягає у вмінні аналізувати просторові закономірності, встановлювати взаємозв'язок між геосистемами і їх окремими компонентами послуговуючись історичними методами, які дозволяють дати наукове обґрунтування географічної картини світу на основі застосування сучасних інформаційних технологій у поєднанні з традиційними формами навчання та здійснення професійної комунікації.

Географія, давня навчально-професійна галузь, об'єднує фізичну, соціальну й економічну географію, які видозмінюються і змістовно удосконалюються. На думку Г. Денисика, Л. Стефанкова, «географія одночасно є складовою як суспільних, так і природничих наук; відбувається поступовий перехід від застарілих назв «економічна і соціальна географія» до сучасних «суспільна географія» та від «фізичної географії» до «природничої географії». Насправді – ця заміна суттєво змінює зміст цих назв і значно розширює горизонти розвитку суспільної й природничої географії» [3, с.53].

Проаналізовані наукові джерела свідчать про тенденцію зміщення суспільної і особистісної культури вчителя географії в епіцентр географічної освіти, що підвищує її значущість у розвитку духовності і рівня гуманістичних якостей кожної особистості та вимагає наявності у вчителя розвитку географічного (планетарного) мислення. Разом з цим, Г. Максимов вказує на те, що зв'язок географії з життям очевидний. Але її зв'язок з мисленням можна віднести до малодосліджених проблем історії філософії, науки і самої географії. У роботах географів постійно розглядаються, так би мовити, «центроспрямовані» процеси, тобто вплив інших наук і світогляду на географію, а не навпаки.

В. Максаковський [7, 8], досліджуючи географічну культуру, розкрив істотні ознаки поняття «географічне мислення» і «географічна картина світу», методи географії та мову географії. Він відстоює думку про те, що цими поняттями має оперувати кожна людина (географія несе в собі великий гуманістичний потенціал) та особливо спеціалісти, діяльність яких пов'язана з викладанням географії в загальноосвітній школі. З цього приводу Я. Жупанський зауважував: «Реалізація теорії на практиці в географії пов'язана, передусім, з географічним мисленням. Географічне мислення полягає в територіальності, прив'язаності до тери-

торії, а також взаємопов'язане, комплексне, тобто таке, в якому усі елементи взаємодіють. Отже, географічність мислення, як основний сучасний підхід у географії, характеризується територіальністю (геоторіальністю), комплексністю, а також конкретністю. Окрім того, у зв'язку з необхідністю зіставляти локальні, регіональні, національні та інші окремі проблеми з їх світовим фоном, додамо ще й таку якість, як глобальність» [4, с.211-212]. Ми згодні з Я. Жупанським, оскільки з останніх десятиліть XX століття і до сьогодні широкого поширення набула концепція глобалізації географічної освіти. Під глобалізацією у міжнародній практиці розуміють інтеграцію різних держав у сфері політики, економіки, культури і освіти, яка підсилена новими інформаційними технологіями, в той час як глобалізація в географічній освіті включає три складові частини: глобальні знання, глобальну етику і реакцію на глобальні взаємовпливи, які тісно взаємодіють один з одним [8, с.253]. Говорячи про географічну картину світу як про базове поняття географічної культури, В. Максаковський вказує на те, що вона «включає, по-перше, географічну картину земної природи, по-друге, географічну картину населення землі, по-третє, географічну картину світового господарства і, на кінець, по-четверте, географічну картину взаємодії суспільства і природи» [8, с.252].

На основі цілісної професійної підготовки у ВНЗ у вчителя географії створюється географічна картина світу, що є основоположним у висококваліфікованому наданні ним географічних знань учням. І. Душина, В. П'ятунін, О. Летягін та ін. вказують: «Одне з важливих завдань шкільної географії – формування в учнів географічної картини світу, яка є основою географічної культури. Географічну картину світу слід розглядати як цілісний образ світу, що має історично обумовлений характер і закріплює основні об'єкти і співвідношення між ними у тому вигляді, в якому вони подаються для сучасного географічного пізнання» [9, с.14-15].

Для розвитку географічного мислення майбутнього вчителя географії як основоположного елементу його географічної культури науковці пропонують декілька шляхів. Зокрема М. Баранський, відстоюючи потребу в установці на розвиток географічного мислення у вчителів географії, вказував: «я ще більше впевнився у правильності своєї основної установки в курсі методики економічної географії на розвиток у вчителя того, що я називаю «географічним мисленням» [1, с.23]. Для цього М. Баранський радив засвоювати необхідний для викладацької діяльності фактичний матеріал і укомплектовувати його в цілісні характеристики; застосовувати основні методологічні установки; здійснювати генералізацію і конкретизацію, що є основними способами популяризації географічних знань [1, с.24]. Ми підтримуємо думку М. Баранського, що співзвучна з баченням розвитку географічного мислення через розвиток вищих людських здібностей, творчого потенціалу, здатність до неперервної освіти В. Коринської, І. Душиної, В. Щенцова [6, с.6]. Ці автори для формування геогра-

фічного мислення майбутнього вчителя географії, розглядаючи мету методики навчання, пропонують використовувати історичний підхід, досліджувати взаємозв'язки між географічними явищами для розгляду світоглядних ідей: ідеї матеріальності і розвитку світу, пізнання об'єктивних закономірностей розвитку природи Землі, бережливого ставлення до природи, розумного використання її багатств, необхідності глобальної охорони природи на основі комплексного підходу до неї [6].

Географ-методист Л. Зеленська визначила шляхи «дослідження географічного мислення» [5]. Для цього нею було запропоновано тести для визначення здатності особистості виявляти логічні зв'язки і відношення між поняттями, фактами, географічними об'єктами; виявлення складних асоціацій, які виникають за інструкцією (прикладом), при цьому завдання можуть бути виконані тільки

за умови знання особистістю конкретних фактів і понять; уміння встановлювати кількісні відношення між географічними об'єктами; здатність до арифметичних розрахунків; визначення рівня процесів географічного узагальнення (генералізації), про здібності виділяти суттєві ознаки географічних об'єктів і явищ [5, с.176-177]. Варто вказати на те, що визначені науковцем способи діагностування розвитку географічного мислення у студентів-географів ґрунтовані на регіональному матеріалі, хоча можуть використовуватися і на глобальному рівні.

Висновки. Таким чином, аналіз літературних джерел і досвід викладання у педагогічному університеті переконує у потребі формування географічної культури майбутнього вчителя географії як основи його фахової компетентності.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор С.В. Совгіра

Література:

1. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии / Баранский Н.Н. / Изд. подгот. Л.М. Пачешниковой. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 303 с.
2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : [кол. монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К.: „К.І.С.“, 2004. – С. 47–52.
3. Денисик Г.І. Перспективи розвитку природничої географії в Україні / Г.І. Денисик, Л.І. Стефанков // Географія та екологія : наука і освіта: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 17–18 квіт. 2008 р.). – Умань: СПД Сочинський, 2008. – С. 52–57.
4. Жупанський Я.І. Історія географії в Україні: [навч. посіб.] / Я. І. Жупанський. – Львів: Світ, 1997. – 264 с.
5. Зеленская Л.И. Теоретические и методологические основы создания средств обучения географии (региональный компонент) / Л.И. Зеленская – Днепропетровск: Изд-во Днепропетр. ун-та, 1998. – 244 с.
6. Коринская В.А. Методическое пособие по географии материков и океанов / В.А. Коринская, И.В. Душина, В.А. Щенев – М.: Просвещение, 1990. – 175 с.
7. Максаковский В.П. Географическая картина мира : [в 2 кн.] / Максаковский В.П. – Кн. 1: Общая характеристика мира. – М.: Дрофа, 2003. – 496 с.
8. Максаковский В.П. Географическая культура: [учеб. пособ. для студ. вузов] / Максаковский В.П. – М.: Владос, 1998. – 416 с.
9. Методика обучения географии в общеобразовательных учреждениях: [учеб. пособ. для студентов вузов] / [Душина И.В., Пятунин В.Б., Летягин А.А. и др.]; под ред. И.В. Душиной. – М.: Дрофа, 2007. – 509 с.
10. Implementation of «Education and Training 2010» work Programme. Working group A «Improving the education of teachers and trainers». Progress report. – Brussels: European Commissions/ Directorate – General for Education and Culture, September 2004. – 74 p.

УДК 332.77.24

В.В. Тишковець, В.М. Опара

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ЗЕМЛЕОХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ПИТАННЯ КАРТОГРАФУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

У статті представлені основні аспекти землеохоронної діяльності в Україні в умовах нових земельно-майнових відносин та переходу до повноцінного ринку земель сільськогосподарського призначення. Розкриті особливості картографування земель різного цільового призначення та екологічного стану. Висвітлені питання оптимізації картографічної бази даних земельних ресурсів як основи державного земельного кадастру в системі багатодільного реєстру даних про землю.

Ключові слова: землеохоронна діяльність, картографування, земельні ресурси, земельний кадастр

V. Tyshkovets, V. Opara

LAND PROTECTIVE ACTIVITY IN UKRAINE AND QUESTIONS OF LAND RESOURCES MAPPING

Basic aspects of land protective activity in Ukraine under the conditions of new land property relations and transformation to real market of agricultural land are presented in the article. The specifics of mapping of different land categories and their environmental conditions are described. Questions of land resources mapping base optimization as